

Maribor: Grajska klet

IZ ZGODOVINE GOSTILNIČARSTVA V MARIBORU

JANKO ŠKOREC

Mariborsko gostilničarstvo je v zgodovinskem pogledu še neproučeno. Na podlagi do danes znanega gradiva pa moremo ugotoviti sledeče: Prva znana oblika mariborskih gostiln je *pivnica* , to je klet, ki služi za shrambo pijač, obenem pa tudi kot točilnica za goste neposredno iz sodov. Topografsko središče pivnic v srednjem in v začetku novega veka je bila Slovenska ulica z okolico. Gradbeni primeri pivnic pa so se do danes obdržali v Gosposki ulici v »Prešernovi kleti« ter v prizemeljskih trgovskih lokalih hiš Vetrinjska ulica št. 5 in št. 9.

Pivnica je bila tudi krajevni gospodarski izraz Maribora. V Mariboru, v tem privilegiranem središču podravske trgovine z vinom, je bil glavni imejitelj pivnic predvsem cerkveni, od mestne oblasti eksimirani, fevdalni gospod, ki je bil obenem tudi glavni vinski trgovec in gros. Meščan sam je običajno posedoval poleg hiše in obrti v mestu tudi vinograd v okolici ter je stremel, da more izključno samo on v mestu prodajati svoje vino en detail. Radi tega vidimo od srednjega veka pa do XVIII. stoletja v Mariboru večne spore radi upravičenosti prodaje vina v pivnicah med fevdalnimi veleposestniki in pa med meščani. V dobi pivnic vidimo poleg tega združeno

vinsko produkcijo in vinsko trgovino z gostilničarstvom, v sporih med meščani in fevdalci radi prodaje vina pa tudi težnjo po ločitvi trgovine z vinom od gostilničarstva.

Osamosvojitve gostilničarstva od trgovine z vinom opazimo v Mariboru konec XVII., zlasti pa v začetku XVIII. stoletja, ko nastanejo z oživiljenim cestnim prometom in trgovino vozniške in splavarske gostilne; vozniške predvsem na periferiji mesta in v predmestjih, splavarske pa v Pristanu. Razlika med temi novimi gostilnami in pivnicami je, da te nudijo gostom poleg pijače tudi prenočišča in hleve, v pijači pa poleg vina tudi pivo. Razvoj cest in zlasti poštnega prometa je v Mariboru že v začetku XVIII. stoletja razvil tudi predhodnike hotelirstva. Poleg stare pošte v Jurčičevi ulici je nastal prvi dejanski mariborski hotel »Pri jelenu«, ki je združeval tujce, pa tudi meščane, ki so našli v njem priliko za družbeno in društveno koncentracijo, kakor nam jo kažejo »Pri jelenu« redni sestanki prostozidarjev v dobi Jožefa II.

V zvezi s tujci, katere je dovajal novi cestni promet v vedno večjem številu v Maribor, je poleg vina kot pijače kmalu postalo važno tudi pivo; ravnanje s pivom pa je bilo za Mariborčane težko deloma radi dovoza, deloma pa radi kletarstva, ki je bilo prikrojeno z značilnimi banjastimi kletmi samo za vino. Posledica tega je bila, da so začeli posamezni gostilničarji variti pivo sami, da tako zadostijo potrebam svojega obrata. Tako nastane v začetku XVIII. stoletja v zvezi z gostilno v nekdanjem gornjem vodnem stolpu prva mariborska pivovarna v Čeligijevem stolpu, ki je oskrbovala s pivom domač gostilniški obrat v daleč večji meri kakor preskrbuje danes z mesom gostilniški obrat današnji gostilničar, ki je obenem tudi mesar, oziroma kakor se je preskrbovala z vinom lastnega pridelka pivnica ali pa gostilna, in kar je bil v Mariboru običaj do najnovejše dobe. Druga, Felberjeva pivovarna pa je nastala l. 1768. v zvezi z gostilno »Pri jelenu«; je pa zanimiva radi tega, ker jo je l. 1840. kupilo mariborsko mesto v stremljenju, ustanoviti mestno pivovarno, ki bi zalagala s pivom mariborsko in okoliško gostilničarstvo, kar pa je preprečila vlada, ki ni dala koncesije. Nadaljevanje tega samopreskrbovalnega gostilniškega obrata s pivom je nastoj prve Tappeinerjeve pivovarne in gostilne, današnje Čeligijeve ter druge Tappeinerjeve pivovarne, današnje pivovarne in restavracije Union, ki datirajo iz prve polovice XIX. stoletja.

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopu)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednosnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

V vrsto voznih gostiln spada nekdanja gostilna »Pri soncu« na prostoru današnje Šepčeve hiše na oglu Grajskega trga in Volkmerjeve ulice, ki je bila zbirališče podeželskih kočijažev. Poleg nje je stalo zbirališče težke konjske vprege, gostilna »Pri črnem orlu«. V Vetrinjski ulici št. 22 je bila gostilna »Pri božjem očesu«, na kar nas še danes spominja kronogram na portalu. Zbirališče Slovenskih Goričanov je bila v Vetrinjski ulici gostilna »Pri veselem kmetu«, ki je imela proti Kopališki ulici že obširen vrt, menda prvi gostilniški vrt v Mariboru, kateremu je sledil drugi, današnji vrt v Unionu. Spomin na Andreja Hofferja, Sandwirth, je varovala gostilna na oglu Vetrinjske in Jenkove ulice, medtem ko je bila gostilna »Pri sidru« v Vetrinjski ulici št. 16 zbirališče mariborske meščanske družbe s plesnimi prostori in kazinom. Na strani od tega izrazitega gostilničarskega središča je nastala gostilna »Pri zamorcu«, znana kot dobra in poceni gostilna, in na vogalu Gosposke in Slovenske ulice je o starih pivnicah pričala moderna gostilna, pozneje hotel »Nadvojvoda Ivan«. Pri pošti v Jurčičevi ulici št. 5 pa je bil »Pri jelenu« rendez-vous elitnih tujcev z elegantno restavracijsko dvorano.

Drugo gostilničarsko središče v Pristanu in nad dravskim mostom se je razvijalo v sodelovanju voznitva, splavarstva, trgovine z lesom ter železom s šajk. Nad mostom je bila vozniška gostilna »Pri kroni«, ki je z gradnjo novega mosta izginila. V Pristanu samem pa so bile Benetke nekaka borza za les, shajališče trgovcev, splavov in šajk. Med Čeligijevim stolpom in Žičkim dvorom je bila globoka Strašilova pivnica, katero so Mariborčani posečali zlasti v sopenih poletnih dnevih. Korošci so se zbirali na oglu Langusove ulice in Vojašniškega trga enako kakor Slovenski Goričani »Pri veselem kmetu«. Od ostalih dveh splavarskih gostiln na Vojašniškem trgu št. 3 in št. 7 je za mariborsko gostilničarstvo važna zadnja, ker je v njej začel svojo kariero Jos. Götz, ki je pozneje visoko dvignil pivovarno Union. Vlogo »Zamorca« v vetrinjskem gostilničarskem središču je igrala nad Pristanom Strašilova gostilna na oglu Splavarske ulice in Koroške ceste (danes »Pri roži«), vlogo »Jelena« pa »Lev« v hiši na Koroški cesti, kjer je danes požarna bramba.

Stare predmestne gostilne iz te dobe so obdržale svoj položaj večinoma še danes (»Taverna« na Aleksandrovi, »Trst« na Tržaški cesti itd.)

Železnica je naravnost amerikansko razvila Maribor ter vplivala na razvoj gostilničarstva kvalitativno in kvantitativno. Kakor se je nekoč pri cestnem prometu v zvezi s pošto razvila prva mariborska gostilna »Pri jelenu«, ki je z ukinitvijo poštnega prometa prenehala, podobno je iz stare podeželske gostilne »Na zelenem travniku« vzrasel z glavnim kolodvorom hotel »Meran«; koncentracija trgovine v starem mestu je povzročila obenem z otvoritvijo Južne železnice modernizacijo »Črnega orla«, ki se je opremil l. 1846. z 20 tujskimi sobami in prevzel vlogo »Jelena«, in enako se je dvignil hotel »Zamorec«. Ob Dravi pa se gostilničarstvo ni moglo kvalitetno razviti radi padca prometa, povzročenega z dograditvijo novega dravskega mostu l. 1913. V zvezi z razvojem Magdalenskega mesta je nastal na jugu od Drave na položaju, ki odgovarja voznim gostilnam na severni Tržaški cesti, hotel »Mariborski dvor«, simbol novega gostil-

ničarskega razvoja v novo nastalih in nastajajočih mestnih delih. Pred skoro 100 leti je imel Maribor 17 gostiln, ena na okoli 130 prebivalcev, danes pa jih ima 120 (gostiln, hotelov in točilnic) tako, da pride eden današnji gostilničarski mariborski obrat na okoli 450 prebivalcev.

Posebno poglavje bi bila zgodovina mariborskega kavarništva. Prvo mariborsko kavarno poznamo iz srede XVIII. stoletja v Gosposki ulici; od današnjih pa je najstarejša »Rotovž«, po tradiciji iz l. 1748., druga najstarejša »Bristol« pa je iz 70 tih let preteklega stoletja. Še bolj kakor v gostilničarstvu je v kavarništvu moderni razvoj Maribora vplival na kavarniški kvalitetni razmah in manj na kvantitetnega.

Radi vinogradniške okolice je mariborsko gostilničarstvo zavzemalo vedno poseben značaj, katerega označuje samopreskrba meščana s pijačo iz okolice. Kot znak tega so ostali iz starih časov do danes za okolico zlasti v pomladnih mesecih značilni vinotoči. Proti temu pa stoji mariborskemu gostilničarstvu na razpolago kvaliteta vin in drugih agrarnih produktov mariborske okolice in v zvezi z njo bližina Avstrije. V izrabi tega pripada za moderni tujskoprometni razvoj Maribora prvenstvena vloga mariborskemu gostilničarstvu, ko se razvija s strokovno kvalitetno uporabo okoliških produktov in sodobno gostinsko tehniko Maribor na vedno višjo stopnjo tujskoprometnega mesta.

Maribor: Čeligi